

BOUWHISTORISCHE QUICKSCAN (BOUWGESCHIEDENIS)

BADHUISWEG 1, ZAANDAM

Bureau *Helsdingen* MONUMENTEN
BOERDERIJEN
BOUWHISTORIE

Bouwhistorische quickscan (bouwgeschiedenis)

Badhuisweg 1

1506 PA

Zaandam

Colofon

Opdrachtgever:

Woningstichting Rochdale

Uitgevoerd door:

Bureau Helsdingen te Vianen
Helsdingse Voorweg 2
4133 ND Vianen
advies@bureauhelsdingen.nl
www.bureauhelsdingen.nl
tel. 0347-370651

Bureau Helsdingen is een onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van Monumenten en Bouwhistorie.

Tekst en samenstelling:

Ing. P.T. den Hertog
Robert den Hartog de Wilde MA
A. Pellikaan MA

Status: Definitief

Datum: 2022

1 BOUWGESCHIEDENIS¹

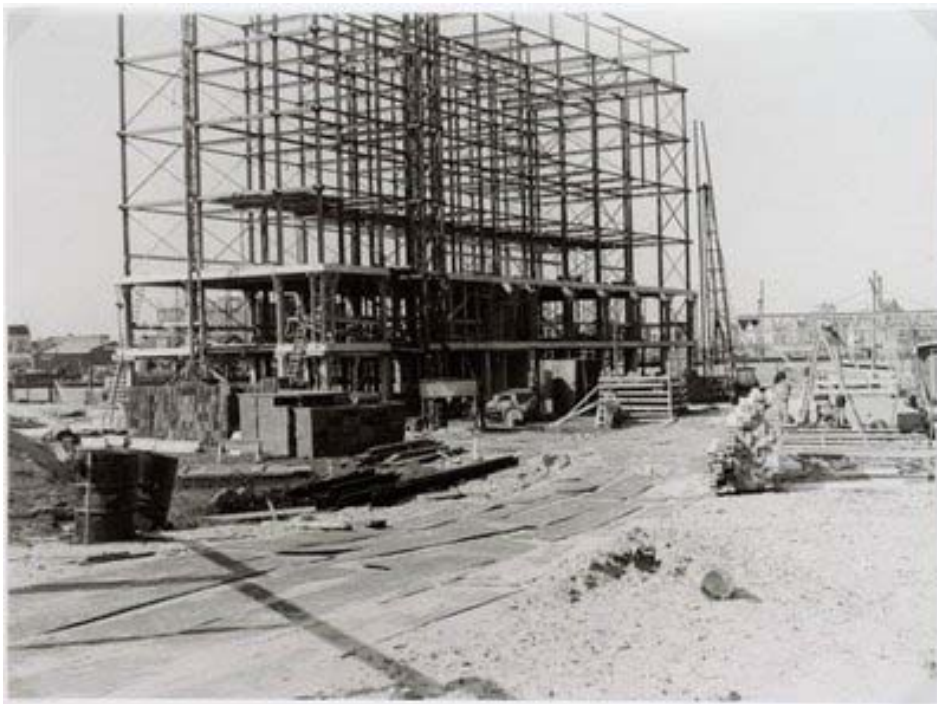
Het kantoorgebouw aan de Badhuisweg kwam in twee fases tot stand. Na 1990 vonden werkzaamheden plaats die voor het huidige uiterlijk van het gebouw hebben gezorgd. In dit hoofdstuk worden de verschillende fases uiteengezet, en wordt beschreven hoe het gebouw past in haar context.

1.1 *Bouwgeschiedenis*

In 1960 werd het kantoorgebouw ontworpen door architect Jaap Schipper en in 1963 werd de vergunning verleend en werd de bouw gestart. De aannemer was Van Hattum & Blankevoort uit Beverwijk. In het oorspronkelijke ontwerp was in het souterrain een beheerderswoning opgenomen, ketelruimtes en archief. De begane grond was een beletage die bereikbaar was via een trap. Bij het ontwerp behoorde een smalle luifel boven de trap naar ingangspartij met tourniquetdeur, die later zijn gewijzigd.

Ca. tien jaar later breidde Schipper het gebouw uit met de lage aanbouw. Deze was ontworpen als een éénlaags gebouw op palen waarbij onder het gebouw kon worden geparkeerd. De indeling van de aanbouw was opgezet zoals het hoofdgebouw, met een centrale gang met aan weerszijden kantoren. De welstandscommissie merkte op dat het kantoorgebouw van een hoge architectonische kwaliteit is. (...) “Ten aanzien van de plattegrond van het gebouwtje wil zij opmerken dat deze op zichzelf en ten opzichte van het bestaande gebouw weinig structureel is”. De vergunning werd in 1972 verleend.

Het gebouw is daarna diverse malen verbouwd en veranderd. Door de opbouw van het gebouw was het eenvoudig om niet dragende wanden te plaatsen en te verplaatsen. Het meest opvallend is het aanbrengen van buitenisolatie waardoor de oorspronkelijke baksteenwanden werden bekleed met Trespa platen. Tegelijkertijd werden vensters aangepast. Ook de luifel aan de voorzijde werd veranderd. In het interieur werden de houten trappen bekleed met kunststof met daarachter verlichting. De indeling van de lage aanbouw werd gewijzigd en de open onderbouw op palen werd dichtgezet.

*Bouw van het kantoorgebouw,
1964.*

Bron: Europeana

¹ Dit document over de bouwgeschiedenis en de architectuurhistorische context vormt één van de hoofdstukken van de Bouwhistorische QuickScan van Badhuisweg 1 te Zaandam.

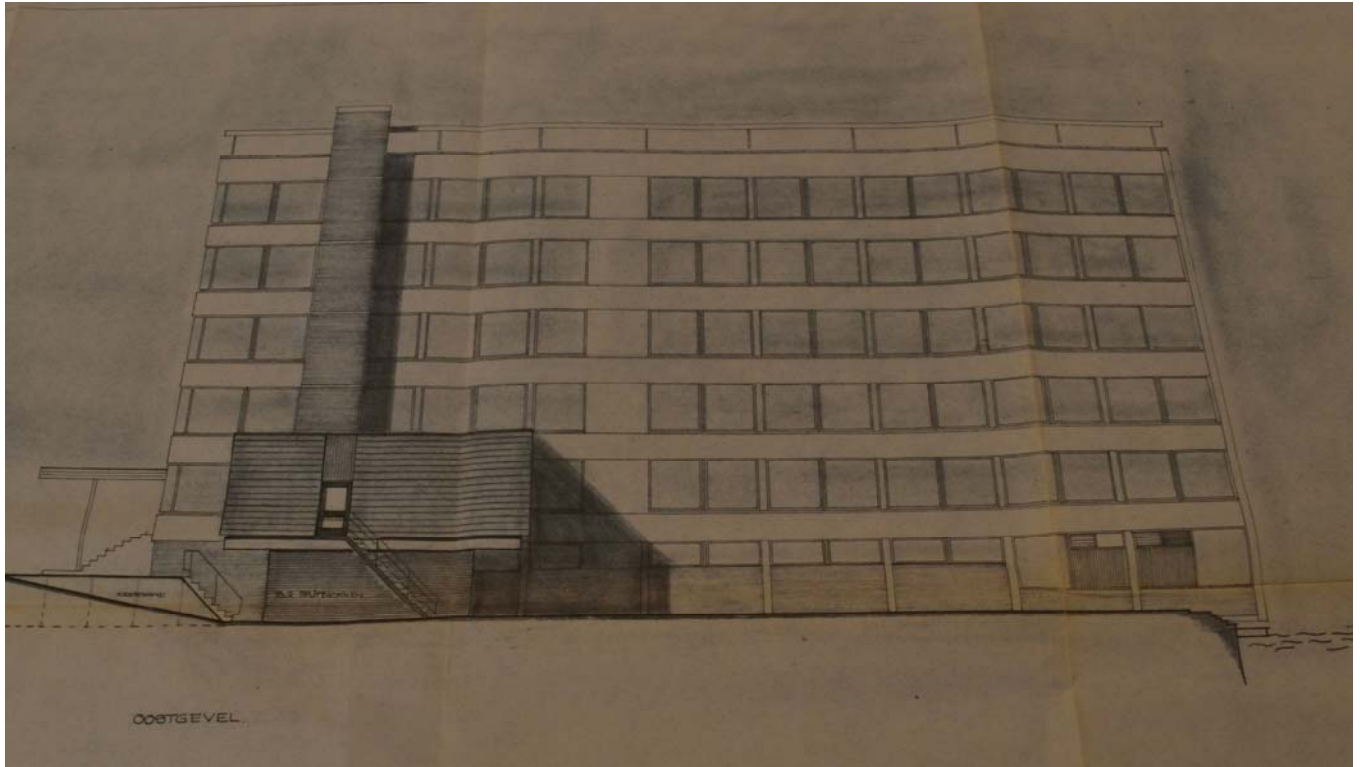
*Bouw van het kantoorgebouw,
1964*

Bron: Europeana

*Oorspronkelijke entree van het
kantoorgebouw, 1969*

Bron: Europeana

Oorspronkelijke oostgevel, met haaks daarop de lage aanbouw, 1971

Bron: Archief Gemeente Zaanstad

Biografie Jaap Schipper (1915-2010)

Jacob (Jaap) Schipper werd geboren in Zaandam en begon zijn carrière in 1935 als stedenbouwkundig tekenaar bij het Bedrijf Openbare Werken in Velsen. In 1946 won hij de Prix de Rome Bouwkunst met zijn ontwerp voor een religieus centrum, waarna hij zijn eigen architectenbureau genaamd 'Architectenbureau J. Schipper NV' oprichtte.² Het bureau was gevestigd aan de Vinkenstraat in Zaandam. Daarnaast had Schipper ook een bouwbureau in Amsterdam, gevestigd aan de Nieuwe Keizersgracht. Piet van Nugteren bekleedde in de jaren 70 de functie *chef de bureau* bij Schipper, en gaf in een interview in 2005 aan dat het werk van het architectenbureau naar zijn idee voor 60% uit restauratieopdrachten bestond, en voor 40% uit nieuwbouw. In het interview komt ook naar voren dat Schipper zelf met name renovatie en restauratie-architect was.³ Het bureau van Schipper is in 1981 voortgezet onder de naam 'Schipper, Verbeek en Zijlstra architecten BNA'.⁴

Oeuvre van de architect

Binnen het oeuvre van Schippers bevinden zich zowel nieuwbouwprojecten als restauratieopdrachten. Zijn meest bekende project is de oprichting van de Zaanse Schans. Schippers zelf zei hier in 1960 over dat hij dit plan bedacht omdat de alsmaar dreigende sloop van de houten Zaanse huisjes hem erg aan het hart ging. Het project kwam voort vanuit het winnen van de Prix de Rome. De prijs hield een buitenlandse studiereis en een binnenlandse opdracht in. Deze binnenlandse opdracht vulde Schippers in met een studie naar houtbouw in de Zaanstreek.⁵

² Nationaal Archief, 'Schipper, J., te Zaandam: 1915-2010', <https://actorenregister.nationaalarchief.nl/actor-persoon/schipper-j-te-zaandam>, geraadpleegd 21 december 2021.

³ Simon Zuurbier, 'Een restaurateur pur sang, ontmoeting met Piet van Nugteren, architect' (oktober 2005), https://www.zaans-industrieel-erfgoed.nl/index.html?pages_4/hergebruik_architect_nugteren.html&main_frame, geraadpleegd 21 december 2021.

⁴ Ibidem.

⁵ Stan Huygens, 'Hij zet eeuwenoude houten huizen langs de Zaan' (Telegraaf 13 oktober 1960), geraadpleegd via Delpher (<https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&identifier=ddd:110587947:mpeg21:a0120>).

Arno en Cora Nicolai met Jaap Schipper (rechts) in Italië. Fotograaf onbekend. Collectie Het Nieuwe Instituut.

Schipper is een zeer actief architect geweest. Van zijn hand werden in Nederland ongeveer 1000 woningen gebouwd. Daarnaast werkte hij aan kerken, verzorgingshuizen, fabrieken, kantoren en restaurants. Ook was hij betrokken bij de restauraties/uitbreidingen van het Joods Historisch Museum, het Luthers Oude mannen- en vrouwenhuis en het Allard Pierson Museum, allen in Amsterdam.⁶ In zijn werk is het opvallend dat hij veelal in baksteen bouwt, en zijn gebouwen vaak van torens voorziet. Op die manier krijgen veel van zijn gebouwen een monumentaal karakter. Dit is bijvoorbeeld goed te zien in het verzorgingshuis 'W.F. Vissershuis' in IJmuiden (1948-1956), de Fenixkerk in Nieuwe Niedorp (1956-1966), De Emmaüskerk in Rutten (1956-1961), en het Raadhuis van Ridderkerk (1961-1972).

*W.F. Vissershuis, IJmuiden
(1948-1956)*

*Bron: Pinterest, gebruiker
Marianne Kvant*

⁶ Zaanwiki, 'Schipper, Jacob', https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=schipper_jacob, geraadpleegd 21 december 2021;

Arcam, 'Allard Pierson Museum', <https://arcam.nl/architectuur-gids/allard-pierson-museum/>, geraadpleegd 21 december 2021.

*Fenixkerk, Nieuwe Niedorp
(1956-1966)*

Bron: Reliviki.nl

*Emmaüskerk, Rotten
(1956-1961)*

Bron: Google Maps (2019)

*Stadhuis, Ridderkerk
(1961-1972)*

Bron: Google Maps (2015)

*Zaanse Schans, Zaandam
(1963)*

Bron: Nederlands Glorie

1.2 Kantoorgebouwen in de wederopbouwperiode in Nederland

Het kantoorgebouw dat Schipper voor de Koninklijke Houthandel William Pont N.V. in 1964 bouwde, past typologisch gezien bij kantoorgebouwen zoals die gerealiseerd werden in de jaren 60. Het was toen de periode van de wederopbouw in Nederland. Aanvankelijk werd er na de oorlog veel energie gestoken in de woningbouw. Toen de welvaart in de jaren 60 wat toenam werden ook veel andersoortige gebouwen zoals raadhuisen, scholen en kantoren gebouwd.⁷ Kantoorgebouwen uit deze periode zijn lastig te karakteriseren, omdat er in die tijd verschillende bouwstijlen als representatief werden gezien. Zowel traditionalistische als meer moderne bouwstijlen komen voor. Flexibiliteit van het gebouw was een veelgevraagde eis, waardoor lichte demontabele scheidingswanden veelvuldig werden toegepast. Opvallende kantoorgebouwen uit deze periode zijn bijvoorbeeld het kantoor van Johnson Wax in Mijdrecht (1966) en het kantoor van Centraal Beheer in Apeldoorn (1972).⁸ Het kantoorgebouw aan de Badhuisweg bevat ook deze flexibele indeling, hoewel er geen gebruik is gemaakt van demontabele scheidingswanden. De flexibiliteit is hier verkregen doordat er vele verschillende ruimtes van diverse grootte aanwezig zijn. Ook in de Zaanstreek werd in de wederopbouwperiode flink gebouwd. Voorbeelden van wederopbouwtorens zijn de Beatrixtoren aan de Peperstraat (1962) en de AH-toren aan het Ankersmidplein (1970). Beide torens hebben hun oorspronkelijke uiterlijk grotendeels behouden.⁹

Het gebouw aan de Badhuisweg bestond vanaf de oorspronkelijke bouw alleen uit de kantoortoren. In 1973 werd het kantoor door J. Schippers uitgebreid met de lage aanbouw die haaks op de toren staat. Het gebouw werd oorspronkelijk uitgevoerd in lichtgekleurde bakstenen, die in halfsteens kettingverband werden gemetseld. Na 1990 werden de gevels volledig bekleed met witte trespabeplating, waardoor de bakstenen nu niet meer zichtbaar zijn. Op de plaatsen waar de beplating stuk is, is te zien dat het metselwerk beschadigd is door de toepassing van de beplating. Ook de prominente entree is niet meer oorspronkelijk. In de oorspronkelijke situatie betrof de entree een rechte, brede steektrap die door middel van een rechthoekige luifel overkapt werd. Beide zijden van de trap hadden een glazen wand die tot aan de luifel doorliep. In de huidige situatie is zowel de trap als de luifel vervangen door middel van een brede, taps toelopende trapopgang en een luifel in de vorm van een hexagon. Ook in de oostgevel hebben enkele wijzigingen plaatsgevonden. Op de plek waar zich nu kleine vensters bevinden, waren in het oorspronkelijk ontwerp grote ramen aanwezig, zoals die ook in de rest van het gebouw zijn toegepast.

⁷ Bouwen in Nederland, 614.

⁸ Bouwen in Nederland, 624-625.

⁹ Cees Kingma, 'Wederopbouwarchitectuur in de Zaanstreek', (3 januari 2020), <https://www.zaanserfgoed.nl/home/wederopbouwarchitectuur-in-de-zaanstreek/>, geraadpleegd 23 december 2021.

2 BRONNEN

Literatuur

Bosma, Koos; e.a. (red.) *Bouwen in Nederland 600-2000, Architectuurgeschiedenis van Nederland*. Waanders Uitgevers: Zwolle, 2007.

Huygens, Stan. 'Hij zet eeuwenoude houten huizen langs de Zaan'. Telegraaf 13 oktober 1960. geraadpleegd via Delpher: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&identifier=ddd:110587947:mpeg21:a0120>.

Kingma, Cees. 'Wederopbouwarchitectuur in de Zaanstreek'. 3 januari 2020. <https://www.zaanserfgoed.nl/home/wederopbouwarchitectuur-in-de-zaanstreek/>.

Vereniging Erfgoed Zaanstreek. *Wederopbouw – Post '65 Architectuur in de Zaanstad*. 2020. https://zaans-industrieel-erfgoed.nl/pages_3/selectie%20wederopbouw.pdf.

Zuurbier, Simon. 'Een restaurateur pur sang, ontmoeting met Piet van Nugteren, architect'. Oktober 2005.

https://www.zaans-industrieel-erfgoed.nl/index.html?pages_4/hergebruik_architect_nugteren.html&main_frame.

Websites

Arcam. 'Allard Pierson Museum'. <https://arcam.nl/architectuur-gids/allard-pierson-museum/>.

Nationaal Archief. 'Schipper, J., te Zaandam: 1915-2010'. <https://actorenregister.nationaalarchief.nl/actor-persoon/schipper-j-te-zaandam>.

Zaanwiki. 'Schipper, Jacob'. https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=schipper_jacob.